Viquipèdia

Baix alemany

El **baix alemany** és la designació global d'un contínuum lingüístic de germànics occidentals parlat a part dels Països Baixos i a tot el nord d'Alemanya, la característica principal del qual, a nivell fonètic, és el no haver participat en la segona mutació consonàntica, fet que el diferencia de l'alt alemany. El baix-alemany no és pas neerlandès ni el neerlandès és baix-alemany, però sí que és un dialecte baix-alemany el sassisch o saksisch que es parla a tot el territori oriental dels Països Baixos fins a l'Ijsselmeer. El baix-alemany només té en comú amb l'alemany el fet que tots dos es parlin a Alemanya. El baix-alemany no és pas un dialecte de l'alemany, com de vegades pot llegir-se. El baix-alemany tampoc no és baix-saxó: el baix-saxó només és un dels dialectes del baix-alemany.

Baix alemany

Plattdüütsch

Altres noms	*Nedderdüütsch*, *Nedersaksisch*. A l'edat mitjana: *sassesch*
Tipus	família lingüística, llengua i llengua viva

Parlants

5 milions principalment a Europa.

Parlants nadius	5.000.000
Parlat a	Alemanya, Països Baixos, el Brasil, EUA i Canadà.

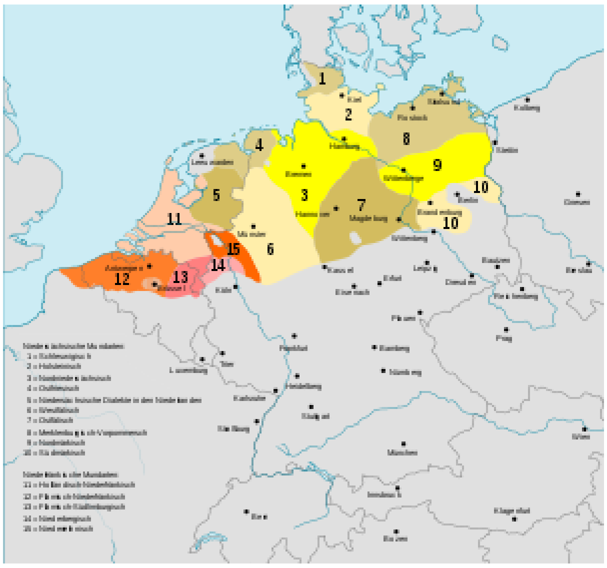

Autòcton de	Estat d'Espírito Santo, Rio Grande do Sul i Baixa Saxònia

Classificació lingüística

llengües nostràtiques
llengües euroasiàtiques
llengües indoeuropees
llengües germàniques

Contingut

Localització
Varietats
Característiques
Història
Enllaços externs

Localització

És conegut per 10 milions d'alemanys i és llengua regional cooficial de 8 estats federats. És la llengua de la població saxona de la zona del nord d'Alemanya: Baixa Saxònia, Westfàlia, Hamburg, Slesvig-Holstein, Bremen, Mecklemburg-Pomerània Occidental, Saxònia-Anhalt i Brandenburg. (La població de l'estat federat de Saxònia d'avui dia no és realment d'ascendència saxona. Aquesta zona va rebre aquest nom durant el segle XVI a causa d'un matrimoni aristocràtic cosa que provocà el disgust dels veritables saxons.).

El *baix alemany* també és parlat per aproximadament un milió i mig de persones a les províncies nord-orientals dels Països Baixos (Drenthe, Groningen i part de la província de Frísia). Els enclavaments no europeus més grans del **baix-alemany** es troben a Amèrica del Nord, sobretot en els estats del mig oest dels Estats Units d'Amèrica. Nombrosos enclavaments del **baix-alemany** (*Plautdietsch*) dels Mennonites poden trobar-se en moltes parts d'Amèrica del Nord i Amèrica Llatina, també a Rússia i a Àsia Central. Abans del final de la Segona Guerra Mundial, el **baix-alemany** es parlava també en algunes zones del nord de Polònia i en àrees més allunyades a l'est.

llengües germàniques occidentals	
grup alemany	
Característiques	
Sistema d'escriptura	alfabet llatí
Codis	
ISO 639-2	nds
ISO 639-3	nds
SIL	NDS
Glottolog	lowg1239 (http://glottolog.org/resource/languoid/id/lowg1239)
Ethnologue.com	nds (http://www.ethnologue.com/language/nds)
IETF	nds

Varietats

- Baix alemany occidental
  - Frisó oriental
  - Baix alemany septentrional
  - Westfalès, dividit en cinc grans subdialectes: munsterlandès occidental, munsterlandès, westfalès oriental, westfalès meridional i siegerlandès-wittgensteinès
  - Ostfalès
- Baix alemany oriental
  - Brandenburgès
  - Mecklenburgès-pomerani occidental
  - Pomerani mitjà
  - Pomerani oriental
  - baix prussià
  - Plautdietsch (baix alemany dels Mennonites)
- Baix saxó neerlandès
  - Westerkwartiers
    - Kollumerpompsters
    - Kollumerlands
    - Middaglands
    - Midden-Westerkwartiers
    - Zuid-Westerkwartiers
  - Gronings i Noord-Drents
    - Hogelandsters
    - Stadsgronings
    - Westerwolds
    - Veenkoloniaals
    - Oldambtsters

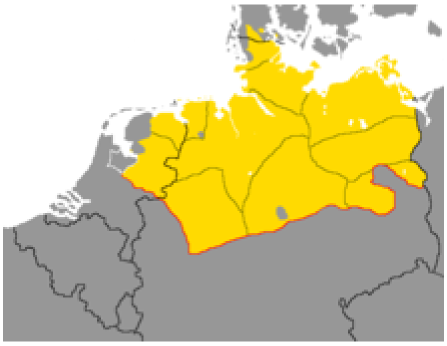
Dialectes del baix alemany

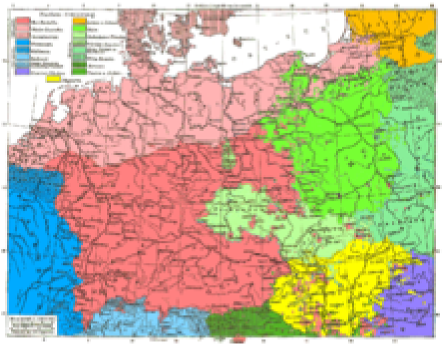
El baix alemany el 1880

Evolució dels dialectes alemanys 1900-1950

- Stellingwerfs
- Midden-Drents
- Zuid-Drents
- Twents
- Twents-Graafschaps
- Gelders-Overijssels
    - Achterhoeks
    - Sallands
    - Urkers
- Veluws
    - Oost-Veluws
    - West-Veluws

Tradicionalment hom distingeix entre els dialectes constitutius i els dialectes consecutius (també anomenats colonials) del baix-alemany. Són dialectes constitutius el baix-saxó, el westfalès i l'ostfalès. Aquest tres dialectes es designen unitàriament amb el terme baix-alemany occidental. Entre l'ostfalès i el westfalès hi ha, a més a més, un dialecte de transició, l'engerià o westfalès oriental (alemany: das Engerische oder das Ostwestfälische), de forta personalitat. Són dialectes consecutius o colonials del baix-alemany el frisó oriental d'una banda i el conglomerat de dialectes del baix-alemany oriental (nordalbingi, pomerà, brandenburguès, mecklenburguès-antepomerà, baix-prussià, etc.). Una de les diferències més cridaneres entre el baix-alemany constitutiu i el baix-alemany consecutiu és el de la terminació del plural del present d'indicatiu dels verbs. Mentre que tot el baix-alemany occidental presenta la terminació -et (wi maakt, ji maakt, sei maakt "fem, feu, fan"), el baix-alemany oriental hi té la terminació -en (wi maken, ji maken, sei maken).

Característiques

Proto-Germànic	Alt alemany	Baix alemany	Neerlandès	Anglès	Alemany	Frisó
-k-	ch	maken[1]	maken	make	machen	meitsje
k-	kch- / k-	Keerel[2]	kerel	Churl	Kerl[3]	Kirl, Tsjirl
d	t	Dag	dag	day	Tag	Dei
-t-	-ss-	eten, äten[4]	eten	eat	essen	ite
t-	z- (= /ts/)	tein	tien	ten	zehn	tsien
-tt-	-tz-, -z- (/ts/)	sitten	zitten	sit	sitzen	sitte
-p-	f, ff	Schipp, pl. Schäp[e][5]	schip	ship, skiff	Schiff	skip
p	pf	Peper, Päper[6]	peper	pepper	Pfeffer	peper
β	b	Wief, Wiewer	wijf, wijven *	wife, wives	Weib, Weiber *	wyf, wyven

La fragmentació dialectal del baix-alemany és enorme. A tall d'exemple, una frase com ara "parlem baix-alemany" fóra

wui küert platt en engueria o *wi küert platt* en westfalès, però
wi snakt platt en baix-saxó,
wi spräákt platt de l'ostfalès o
wi praten platt en frisó oriental.

Una bona introducció al baix-alemany de tipus nordalbingi es pot trobar a l'obra: Johannes Sass, *Der Neue Sass - Plattdeutsches Wörterbuch*. Fünfte Auflage. Neumünster: Wachholtz Verlag, 2009.

Història

Uns pocs topònims baix-alemanys van sobreviure a la campanya d'alt-alemanyització després de l'annexió del Slesvig meridional a conseqüència del referèndum del 1920. Aquest exemple prové de Friedrichsau. En aquest rètol hi veiem per exemple els mots **dörp** (alt alemany: *Dorf*) i **straat** (alt alemany: *Straße*: *Dörpstraat* "Carrer de la Vila".

El **baix-alemany** és el descendent modern del saxó antic o baix-alemany antic. Després de la cristianització i de la subjugació dels saxons per Carlemany, els saxons es van enriquir gràcies al comerç marítim. L'extensió comercial de la Lliga Hanseàtica saxona al voltant del Mar Bàltic i a la costa noruega, amb representacions diplomàtiques a Anglaterra, als Països Baixos, a Bèlgica i a Rússia, va provocar una expansió del baix-alemany al llarg de la major part de la baixa edat mitjana com a llengua de cultura per Escandinàvia i els Països Bàltics.

El baix-alemany mitjà s'usava com una llengua franca internacional durant aquell període, i les seves influències van transformar les llengües escandinaves. A més, durant i després d'aquell període el baix-alemany mitjà va influir sobre el caixubi, l'estonià, les llengües bàltiques i les llengües escandinaves.

El **baix-alemany** és una llengua fortament fragmentada que no ha reeixit a dotar-se d'una ortografia unificada. Des del 1994 està reconeguda i protegida per la Unió Europea. Actualment, fins i tot es pot utilitzar com a llengua administrativa a diversos dels estats federats en els quals gaudeix de major difusió. El seu codi ISO segons la norma ISO 639-2 és **nds**. Malgrat el seu estatus de cooficialitat i a causa del predomini de l'idioma alt alemany, el baix-alemany està extingint-se i avui dia sobreviu gairebé únicament en l'entorn rural. A Westfàlia i Ostfàlia, a més a més, a partir dels anys 60 del segle XX, la massa de la població es va negar a transmetre'l a les noves generacions que anaven naixent, de manera que, per exemple a Westfàlia actualment ja només el parla una població marginal residual situable al voltant del 8%.

S'ha discutit molt sobre els motius de l'abandonament del baix-alemany com a llengua religiosa, de cultura i administrativa a partir del segle XVI. Únicament hi ha coincidència en atribuir un paper importantíssim per a tal fet a la davallada econòmica que el descobriment d'Amèrica va provocar a tot el nord d'Europa, ja que l'eix comercial vertical existent fins aleshores que anava de nord a sud d'Europa i viceversa es traslladà ara a un nou eix comercial horitzontal que anava d'Amèrica a Europa. El darrer cop de gràcia a l'ús del baix-alemany com a llengua administrativa l'hi va donar Napoleó quan va prohibir el 1809 el seu ús com a llengua del *Stadtbuch* (Lübecker Ober-Stadtbuch) de Lübeck, el darrer refugi administratiu que li quedava a començaments del segle XIX. La renaixença literària del baix-alemany que es va produir en el marc del romanticisme, no va aconseguir arrelar amb força i l'arribada al poder del nacional-socialisme va significar la prohibició de totes les activitats encaminades a dignificar, modernitzar i estandarditzar la llengua, que fou reconvertida en una romanalla folclòrica, paper que, si fa no fa, ha conservat fins al dia d'avui. Tanmateix, cal esmentar que a Hamburg, Richard Ohnsorg va crear el primer teatre en platt el 1902. Això va ser el començament del moviment *Niederdeutsche Bühnenbewegung* o moviment pel teatre en platt. A Bremen

l'INS o Institut für niederdeutsche Sprache és molt actiu per la promoció de la llengua, encara que el seu àmbit d'influència només sigui la Baixa-Saxònia[7] i per bé que la designació d'aquest prestigiós institut, en alt-alemany, és molt reveladora del grau de marginalització real d'aquesta llengua: pensem en les connotacions que tindria per a nosaltres un fet com que l'Institut d'Estudis Catalans es digués oficialment *Instituto de Estudios Catalanes*...

Tret de casos excepcionals, la retolació toponímica continua fent-se **exclusivament** en alt-alemany. Així, cercarem debades rètols toponímics amb **Mönster** o **Hamborg** pels alt-alemanys **Münster** o **Hamburg** oficials.

Enllaços externs

- **(castellà)** Gramàtica i història del baix alemany i altres llengües germàniques (https://www.lenguasgermanicas.tk)
- Àudio i vídeo en baix alemany (http://www.plautcast.com)

A Wikimedia Commons (https://commons.wikimedia.org/wiki/P%C3%A0gina_principal?uselang=ca) hi ha contingut multimèdia relatiu a: ***Baix alemany***

1. El mot és pronunciat amb una **a** clara a Westfàlia: **maken**, però amb **å** en el baix-saxó: **måken**. Aquest so de vegades es pot trobar representat per mitjà del dígraf <ao>: **maoken** o, directament, amb <o>: **moken**.
2. Westfalès: **keerl**.
3. Aquest mot és un baix-alemanyisme!
4. en westfalès: **iäten**.
5. En principi, a un singular **schip** "vaixell" li correspondria un plural **schäpe**, o, en el territori amb apòcope de l'*e* final, **schääp** (segons les convencions ortogràfiques que hom apliqui, hom pot trobar aquests mots escrits d'una altra manera)
6. Westfalès: **piäper**.
7. Institut für Niederdeutsche Sprache (http://www.ins-bremen.de/nc/de.html)

Obtingut de «https://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Baix_alemany&oldid=23746674»

La pàgina va ser modificada per darrera vegada el 7 juny 2020 a les 10:06.

El text està disponible sota la Llicència de Creative Commons Reconeixement i Compartir-Igual; es poden aplicar termes addicionals. Vegeu les Condicions d'ús. Wikipedia® (Viquipèdia™) és una marca registrada de Wikimedia Foundation, Inc.